

Verplichte werken NBK 2005

Kampioensdivisie

Earthquake - J. de Haan – Muziekuitgeverij De Haske

Gemiddeld komen er over de hele wereld per dag ongeveer achtduizend (meestal lichte) aardbevingen voor. De zwaardere bevingen vinden vaak plaats in het aardoppervlak onder de zee en in onbewoonde gebieden. Het zijn de zware aardbevingen in bewoonde regio's die de meeste aandacht trekken – door de schade en de slachtoffers die er veelal bij betrokken zijn.

Componist Jan de Haan is altijd al gefascineerd geweest door dit natuurverschijnsel. Toen hij de opdracht kreeg om het verplichte werk voor de hoogste divisie van de Nederlandse Brassbandkampioenschappen 2005 te schrijven, was dat voor hem de gelegenheid om het fenomeen aardbeving eindelijk als uitgangspunt voor een compositie te nemen.

Tijdens het schrijven van *Earthquake* had de componist een Zuid-Amerikaans schiereiland in gedachten; hij gaf het de naam 'Isla Iberia'. Dit prachtige gebied, dat vroeger onder Spaans koloniaal bewind stond, is aan drie zijden omgeven door zee en aan de landzijde afgescheiden door hoge bergen. De massiviteit daarvan wordt in de compositie weergegeven door de krachtige beginakkoorden. Het ritmische patroon waarin ze worden gespeeld keert als een leidmotief regelmatig terug. Hiermee wordt de dominante aanwezigheid van de imposante bergrug 'Sierra Madrugada' geïllustreerd. Na de inleiding, die begint met een euphoniumsolo, wordt de moeizame gang door de bergen richting de hoofdstad – in feite niet meer dan een vissersdorp – verklankt. De snelle passages en de frivole thematiek die hierop volgen, geven de bedrijvigheid en het relatief onbezorgde leven van de plaatselijke bevolking weer. Op niet mis te verstane wijze worden de mensen er echter op gewezen dat hun schiereiland weliswaar een mooie, maar ook een gevaarlijke plek is: plotseling komt de aarde even in beweging – wellicht een voorbode van wat er uit overlevering bekend is? Ooit werd het stadje tenslotte door een zware aardbeving met de grond gelijk gemaakt. Hoewel de rust snel terugkeert en iedereen weer overgaat tot de orde van de dag, is de sfeer na deze waarschuwing van de natuur minder uitbundig dan daarvoor.

De prachtige afwisselende natuur van het schiereiland komt naar voren in het langzame middendeel. De aarde is echter onrustig. In combinatie met het besef dat het leven op een breuklijn gevaren met zich meebrengt, maakt dit de bevolking angstig. De relatief eenvoudige bebouwing staat te trillen op haar grondvesten. Wanneer de klok van het plaatselijke klooster 'Monasterio' angstaanjagend slaat, volgt een zware beving die vrijwel geen steen overeind laat in het net nog zo rustieke stadje.

Als de aarde eindelijk tot rust is gekomen verkeert de bevolking in shock. In een meditatief gedeelte wordt dit treffend door het euphonium verklankt. Overmand door angst, uitgedrukt door de vele chromatische passages, slaat de bevolking dan in paniek op de vlucht. Langzamerhand klinkt in de krachtige thematiek echter ook wilskracht door. De bevolking vindt uiteindelijk moed in het geloof, voorgesteld door een koraalmatig gedeelte, waarna men energiek begint aan de wederopbouw van het zo geliefde woongebied. De compositie eindigt dan ook doortastend en vol gedrevenheid, waarmee het zelfvertrouwen van de nijvere bevolking van 'Isla Iberia' wordt weerspiegeld.

1e divisie

Suite Montreux - Franz Cibulka - Art of Cibulka

Deze compositie kwam tot stand nadat Franz Cibulka een brassbandcompetitie te Montreux had bezocht en daarvan zeer onder de indruk raakte. Zijn werk Suite Montreux is programmatisch bedoeld zonder concrete beelden of gebeurtenissen. Op deze manier wordt de fantasie van de luisteraar vrij gelaten.

De compositie heeft drie delen en deze zijn met elkaar verbonden door paukensolo's.

Het eerste deel met de titel *Intrada* combineert verwachting en spanning met feestelijkheid. De aanduiding *Cinemascope* van het tweede deel heeft betrekking op de open en heterogene structuur van dit deel. Fictieve scènes en beelden leiden de luisteraar naar een onwerkelijke wereld.

De titel *Rondo* geeft de vorm aan van het derde afsluitende deel. Het wordt gekarakteriseerd door een contrastrijke dynamiek, vibrerende motieven en een snelle ritmiek.

Aan de partituur is door de componist een bandopstelling toegevoegd waarbij het gehele slagwerk rondom de band is opgesteld. Het werk duurt 14 minuten.

2e divisie

ELEGY I – Jealousy - Jacob de Haan

Elegy I – Jealousy is genoemd naar het gelijknamige gedicht van de Engelse dichter John Donne (1572-1631). Hij schreef een hele reeks van deze elegieën, elk met een eigen thema.

Jaloezie kan tot heel uiteenlopende emoties leiden. Enerzijds tot emoties als teleurstelling, verdriet en spijt, anderzijds tot waanzin en woede. Die emoties zijn allemaal verwerkt in deze compositie. Jacob de Haan liet zich daartoe inspireren door drie verschillende kunstuitingen: een gedicht (het eerder genoemde gedicht van John Donne), een schilderij van de Noorse schilder Edvard Munch (*Jaloezie in de tuin*) en een oud Frans chanson over jaloezie (*Je ne l'ose dire*) van de 16e-eeuwse Franse componist Pierre Certon. Muziekthematisch wordt herhaaldelijk verwezen naar dit chanson – soms door middel van kernnoten van de melodie die als uitgangspunt dienen voor nieuwe, opzichzelfstaande thema's en soms door middel van citaten van de oorspronkelijke versie. Zo is het begingedeelte van de compositie een opeenvolging van verschillende bewegingen en thema's, waarin diverse emoties elkaar opvolgen. Een bezoek aan een tentoonstelling van het werk van Edvard Munch (1863-1944) in de Kunsthalle in Emden bracht Jacob de Haan ertoe ook het schilderij *Jaloezie in de tuin* in deze compositie te betrekken. Op dit schilderij ziet men het geëmotioneerde gezicht van de afgewezen minnaar op de voorgrond en een verliefd stel op de achtergrond. Met name in het langzame middengedeelte klinkt de oproepende emotie door in het Lamentoso-thema. In het afsluitende Allegro Vivace voert ditzelfde thema naar een climax (waarin ook waanzin en woede meespelen), die uitmondt in het afsluitende Allargando, waarin de beginmaten van het chanson nog één maal in volle glorie klinken.

In een theatraalere versie is het mogelijk het chanson en gedicht tijdens een concert te integreren in het stuk. Dat wil zeggen dat het gedicht gedeclameerd wordt en het chanson vierstemmig wordt gezongen. De inleidende maten, het Allegro Furioso, dienen, net als in een opera, als aanhef. De pauken sluiten (in tegenstelling tot de partituur) samen met de andere instrumenten af met een achtste noot op het Andante con Moto, waarna tijdens de ontstane generale pauze het gedicht met gevoel voor theater luidkeels (het liefst zonder microfoon) gedeclameerd wordt. Vervolgens begint men vanaf maat 9 weer te spelen. Voor de declamatie kan iemand tijdens de onstuimige beginmaten het podium op komen rennen om het gedicht te declameren, waarna hij na afloop van de declamatie rustig het podium verlaat (of plaatsneemt in het orkest).

Voor het chanson geldt het volgende: de instrumenten die vanaf opmaat 105 inzetten, nemen rust tot en met de eerste kwartnoot in maat 126. De instrumenten die hier nog spelen, stoppen pas na de afsluitende achtste noot in maat 105. Tamboerijn en tenordrum mogen desgewenst meespelen. Vier muzikanten (of een meewerkend kwartet of koor) kunnen het chanson hier zingen, wederom met gevoel voor theater (staande). Desgewenst kunnen de maten 301/ 302 vocaal worden gebracht in plaats van instrumentaal. In het geval van een kwartet zou men, net als bij het gedicht, het podium op kunnen rennen om het lied te zingen, waarna men vervolgens rustig het podium verlaat. Gedicht en chanson worden meegeleverd.

3e divisie

Three Part Inventions - K. Downie - Nort Music

De titel van dit werk leende de componist van J.S. Bach. Tijdens zijn studie moest Downie zich door een aantal werken van diens hand worstelen die dezelfde naam droegen.

Elke verdere vergelijking met Bach is niet aan de orde. Het gaat om een suite bestaande uit drie delen die ontworpen is door Kenneth Downie.

Het eerste idee in de *Prelude* heeft in de verte iets van een contrapunt in zich. Tegen de tijd dat de euphoniummelodie verschijnt in het *meno mosso* is er sprake van een meer lyrische stijl die verder wordt ontwikkeld in de cornetten.

Het tweede deel *Larghetto espress*, is een vertederende terugblik op de muziek van de laat achttiende / vroeg negentiende eeuw. Dit moet met groot gevoel als het ware zingend worden uitgevoerd. Tegen het einde moeten de hoorns vol van nostalgie klinken.

De finale, *Caprice* brengt een snelle verandering van tempo en stemming. Het is de bedoeling om lichtvoetig en goedgehumeurd muziek te maken, zonder ordinair te worden.

Het is de wens van de componist dat uiteindelijk de muzikanten en de luisteraars zich hebben vermaakt.

4e divisie

Magnificat - A. Mackaret - Salvationist Publ & Suppl. (Londen)

In zijn meest elementaire vorm is Magnificat (Het Lied van Maria) een thema met variaties, waarbij het thema uitsluitend aan het eind van het werk volledig naar voren komt. Het is geïnspireerd op het evangelie van Lucas 1 : 46 – 49.

Deel 1: Turbulence - Beroering (twijfels en angsten)

Het thema wordt eerst gepresenteerd in mineur, begeleidt door een ostinato in de euphonium en bassen. Verder in dit deel neemt de muziek toe in intensiteit en dynamiek. De orkestratie wordt uitgebreid om stuwkracht toe te voegen aan de ostinati. De gedempte cornetten komen dreigend naar voren. Op het profiel van dit thema passen zorgvuldig de woorden van de tekst waarop het is gebaseerd. Hoewel het niet de bedoeling is om van dit werk ook een vocale versie te ontwikkelen. Het metrum van de geschreven tekst beïnvloedt sterk de manier waarop de muziek zich ontploeft.

Deel 2: Serenity - Kalmte (acceptatie en overgave)

De muziek van dit serene deel ontwikkelt zich in de vorm van een rapsodie met als basis een middeleeuws kerstlied ``Gabriels Message``. De muziek klinkt klankvol, donker en broeierig, in contrasterende mineure sleutels. De orkestratie in deze secties is uiterst transparant en harmonisch vaag om een muzikale waas te creëren waar tegen de solo's voor cornet, euphonium en es-bas zich onderscheiden. Hierna volgt een tedere conversatie waarbij stemmen echoën en verdwijnen in de mist even snel als ze naar voren kwamen. Vervolgens klinkt de muziek van het oude lied in volle glorie. Het deel sluit af met een gedempte cornetsectie.

Deel 3: Apotheosis - Verheerlijking (vertrouwen en voornemen)

Aan het begin komt het thema al duidelijker naar voren in een vorm, aangedikt door het lage koper. Dit leidt tot een zekere climax. Daarna klinkt vreugde door in een fuga die wordt opgebouwd over een stuwende bassectie. Ook het slagwerk krijgt nadrukkelijk de kans zich te presenteren. De grootste uitdaging voor de bands in dit deel zal zijn te zorgen voor een zodanige muzikale opbouw dat er genoeg reserve is voor het majestueuze koraal tegen het einde. Hierna volgt nog een codetta met herhalingen van eerdere melodieën.